

Verslag buitenlessen Leeuwense Waard 2009

**José ten Tuynte
ARK Natuurontwikkeling
Januari 2010**

Samenvatting

Sinds 1996 verzorgt ARK veldlessen in de Leeuwense Waard in opdracht van Dekker van de Kamp. In 2009 dus alweer voor de veertiende keer! Doelgroep is groep (6,) 7 en 8 van basisscholen uit de gemeentes Druten, West Maas en Waal en Echteld. Door dit project worden de kinderen uit de omgeving van de Leeuwense Waard geïnformeerd over natuurontwikkeling en over de slibberging in de Kaliwaal. Maar vooral ook maken veel kinderen kennis met wildernisnatuur-vlakbij-huis. Dit jaar weer zo'n 1.000 kinderen en daarnaast 225 volwassen begeleiders. Sinds de start van de veldlessen in 1996 hebben inmiddels ruim **twalf en een half duizend kinderen** rondgestruind in de Leeuwense Waard. Een zeer respectabel aantal! Ook dit jaar ontdekten en leerden zij véél, kwamen ze vaak vies en voldaan thuis en smaakt vrij struinen naar meer. Hier doen we verslag van de buitenlessen 2009. Het verslag wordt afgesloten met een greep uit de belevenissen en ontdekkingen van de kinderen.

Opzet veldlessenproject

De kinderen krijgen eerst een voorbereidende les in de klas, om ze te informeren over natuurontwikkeling in de Leeuwense Waard, slibberging in de Kaliwaal, over hoe je met konikpaarden en wilde runderen om gaat en wat je moet meenemen en aantrekken. Deze voorbereidende les verzorgt de leerkracht, met behulp van een door ARK samengestelde powerpoint-presentatie. Het is echt een noodzakelijke voorbereiding op de buitenles. Een enkele keer slaat een leerkracht de powerpoint-presentatie over en dat merken we in het veld direct aan de kinderen.

Buiten werkt de klas in principe vanuit een centrale plek in groepjes, begeleid door ouders, aan opdrachten. Tijdens, voor en na de opdrachten struinen de kinderen door de Leeuwense Waard en leren zo het terrein intensief kennen. Want het gaat langs modderige plassen, over smalle dierenpaadjes tussen hoge planten, springend en klauterend, dwars door het bos.

Het ene jaar werkt een klas vanuit een plek langs de nevengeul, het andere jaar aan het Waalstrand. Daar kunnen de kinderen uitdagende opdrachten doen zoals strandjutten, een minirivier maken en stenen zoeken, maar zijn minder mogelijkheden om te struinen. Daarom maken we vaak eerst een korte struintocht, voordat we naar het Waalstrand gaan. Kinderen en leerkrachten zijn enthousiast over de combinatie van struinen en opdrachten. Omdat de Leeuwense Waard in het najaar enorm uitdagend was door een extreem lage waterstand, hebben we steeds éérst met de hele groep gestruind in het gebied van de

drooggevallen plassen. Na door de drooggevallen ‘nevengeul-buis-onder-de weg’ te zijn doorgekropen, waaierden de kinderen meestal vanzelf uit over de ontstane zandvlakte, mosselbanken, kleiige oevers en waadden door het water.

Eenmaal terug op school, praat de leerkracht vaak met de kinderen na over hun belevenissen en ontdekkingen in de Leeuwense Waard. Soms maakt een klas een tentoonstelling van vondsten en mailt ons daarvan een plaatje. Leuk! Steeds vaker zetten scholen foto’s van de veldlessen in de Leeuwense Waard op de schoolwebsite, zie bijvoorbeeld www.de-mariaschool.nl en <http://internet.spomportaal.nl/scholen/kubus>.

Deelname 2009

Dit jaar hebben weer bijna 1.000 kinderen en 225 volwassen begeleiders naar hartelust in de Leeuwense Waard gestruind en spannende natuuropdrachten uitgevoerd. Totaal waren het 38 klassen van 10 verschillende scholen. We waren dit jaar iets vaker langs de nevengeul dan aan het Waalstrand te vinden. In het voorjaar verzorgde Caroline van der Mark de veldlessen (19), in het najaar begeleidde José ten Tuynte de meeste lessen (16 José, 3 Caroline).

Overzicht buitenlessen Leeuwense Waard 2009			
Aantal groepen	Aantal scholen	Aantal kinderen	Aantal volwassenen
38	23	960	225

Lesmateriaal

Er is een nieuwe voorraad van 3.000 opdrachtenboekjes gedrukt. In het najaar is groot onderhoud aan de lesmaterialen verricht. Veel materialen die stuk, versleten of verloren waren gegaan zijn vervangen. Voorjaar 2010 komen er nog nieuwe schepnetten, linnen tasje en natuurcapes bij en dan is het verder vooral een kwestie van bijhouden.

Samenwerking

De buitenlessen worden mogelijk gemaakt door Dekker van de Kamp. We werken al jaren prettig met hen samen. Daarnaast zijn er verschillende personen en organisaties, die een bijdrage in natura aan de lessen leveren en waarmee we eveneens prima samenwerken. Jos Cornelissen van FREE Nature informeert over de kuddes. Bij de start van het buitenseizoen

maken we altijd een rondje door de Leeuwense Waard met Jos en Jan Slaghuis van Dekker van der Kamp, waarna we helemaal bijgepraat en geïnspireerd het nieuwe veldlessenseizoen kunnen beginnen. De lesmaterialen staan al vanaf de beginjaren bij Johan en Nellie van Os gestald. Heel waardevol is hun belangstelling voor de lessen en hun hulpvaardigheid bij allerhande zaken. Voor de planning van buitenlessen werken we samen met William van den Akker van Het Dijkmagazijn Beuningen (scholen gemeente Druten) en Evelien Baudoin van Bezoekerscentrum De Grote Rivieren (scholen gemeente West Maas en Waal). De gemeente West Maas en Waal, basisschool 't Geerke in Puiflijk en de Isandra Basisschool in IJzendoorn regelen voor ons de uitleen van powerpointpresentaties. Bovendien kunnen deelnemende scholen de opdrachtenboekjes afhalen bij een van deze adressen.

Belevenissen

Twee jongens vonden een dode meeuw, nog helemaal gaaf. Er zat een visdraad om z'n poot. Verstrikt geraakt en toen verdronken. De kinderen waren heel verontwaardigd. We hebben het beest langs de oever neergelegd. Een week later vond een klas hem weer. Helemaal kaalgevreten.

Zoals altijd zijn er ook dit jaar weer veel waterbeestjes gevangen, vogels gespot, stenen gevonden, paardendrollen onderzocht, kunstwerken van strandvondsten gemaakt en krabben gezien. Meestal dode krabben of lege krabbenhuiden, een enkele keer ving een kind een levende krab. Eén dode krab kreeg een heuse begrafenis, inclusief gebed.

De nevengeul stond droog. De kinderen konden oversteken naar delen van het gebied die normaalgesproken eilanden zijn. Spannend! Je moest er dwars door brandnetelruigtes en langs de steile, drooggevallen oevers waren overal rattenholen te zien. Als je heel stil was vlogen de vogels in het water bij de woonboten niet weg. Een mooie plek om vogels te kijken! Plassen stonden droog, waardoor de kleiige bodem bloot kwam te liggen. Die was nog erg vochtig, zodat je in de klei zakte, zeker als je stil op een plek bleef staan. Kinderen houden van in de modder zakken (drijfzand noemen ze het), maar ze moesten nu toch echt hun gezonde verstand gebruiken. We gaven de instructie dat ze niet als een gek naar het midden van zo'n modderige vlakte moesten rennen (de paarden zijn ook niet zo dom) en dat ze rustig moesten blijven lopen. Niet rennen en niet stilstaan. Veel kinderen zijn niet gewend om bedachtzaam met zo'n situatie in de natuur om te gaan, veel ouders en leerkrachten kenden dit 'natuurrisico' nog van vroeger en waren - soms ook door schade en schande - wijs geworden. In elk geval hebben veel kinderen hiermee een leerzaam natuurlesje gehad.

Hoe ga je verstandig met modder om, hoe red je jezelf als je dat niet hebt gedaan (laat je voorover vallen als je er staand niet meer uitkomt), hoe red je iemand anders (niet ernaar toe rennen, dan zak je zelf ook weg, maar een stevige tak aanreiken en dan trekken of dikke takken over de klei leggen en daarop gaan staan).

Leeuwen is toch echt hét terrein waar je heel erg VIES kunt worden. Een pak vuilniszakken meenemen is dan de beste remedie tegen vieze kinderen in de auto.

Een groepje jongens vond een levende bot! Botten leven vooral in riviermondingen, in de herfst trekken ze naar dieper kustwater. Maar jonge botten trekken tot honderden kilometers de rivier op. Het is een vissoort die door watervervuiling een tijd uit de Rijn was verdwenen. Sinds 1986 wordt hij weer aangetroffen.

In verband met de lage waterstand graasden de Rode Geuzen en de grote konikkudde op het Kaliwaalduin. Tijdens de veldlessen zagen we daarom alleen zo nu en dan de kleine konikkudde: zes paarden. Je kunt merken dat ze zo nu en dan door bezoekers gevoerd worden; ze zijn redelijk nieuwsgierig. Maar de kinderen bleven keurig op afstand, zoals ze hadden geleerd. Kwamen de paarden naar ons toe, dan liepen we rustig weg.

Heel veel muizenholletjes vind je in de Leeuwense Waard. Eén keer ontdekten we een levende muis!

Een jongen die een tijdje met een natuurcape om, op een mooie plek zat vertelde: 'Ik hoorde veel meer vogels, dan ik dacht er te zien'.

Wat maakt struinen in de Leeuwense Waard zo leuk, vragen we soms aan het eind van een veldles. Een greep uit de reacties. Het lage water, dat je in de modder kunt zakken, dat je door het water kunt lopen, dat alles hier gewoon kan groeien en niet wordt gemaaid want dan wordt het een beetje een wildernis, dat je hier alles hebt: planten, dieren en modder.

Maandag 30 november was de laatste veldlesdag van het jaar. Het was koud, daarom was met de leerkrachten afgesproken om een struintocht te maken, zodat de kinderen lekker warm zouden blijven. We struinden door het wilgenoerwoud, waarbij iedereen veel klitten 'opliep'. Bij de 'nevengeulbuis onder de weg' gooide elk kind een takjes aan de instroomkant in het water, en dan snel rennen naar de andere kant om te kijken of jouw tak weer tevoorschijn komt. Dat blijft elke keer weer leuk. Toen langs een oever door de modder. Daar konden zelfs de kinderen die geen laarzen maar schoenen aanhadden zich niet inhouden en moesten naar een eilandje oversteken. Dat leverde natte voeten op. Geen pretje bij deze temperatuur, maar inmiddels waren we al halverwege de ochtend en gewaarschuwde kinderen kunnen natuurlijk niet gaan mopperen over koude voeten.

Toen verder langs de nevengeul met weer een eiland: hier moest je springen. In het 'klauterbos' achterin de Leeuwense Waard werd volop geklommen. Verder ontdekt: de konikpaarden, een muis, veel muizenholletjes en struinstokken, munt waarvan je thee kunt zetten, een alerte koe die waarschijnlijk haar kalf ergens had verstopt (opletten!) en 'een beverburcht' (holte onder omgevallen boom).

Toekomst

Ook in 2010 maakt Dekker van de Kamp buitenlessen in de Leeuwense Waard weer mogelijk en gaat ARK ze weer begeleiden.

Foto's: José ten Tuynte, Bert van Dee, Theo Kulik